

Рецензия

от проф. дпн Румен Иванов Стаматов –

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен

„доктор”

в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки;

професионално направление 3.2. Психология

докторска програма: Социална психология

автор: Полимира Руменова Митева

тема: „Етническите предрасъдъци в контекста на междугруповите отношения“

1.Общо описание на представените материали

По избор от научното жури съм определен за негов член по процедурата за защита на дисертационен труд на тема „Етническите предрасъдъци в контекста на междугруповите отношения“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма: Социална психология. Автор на дисертационния труд е Полимира Руменова Митева – докторант към департамент „Психология“ в БАН, Институт за изследване на населението човека, отчислен с право на защита.

Представеният от Полимира Руменова Митева комплект материали е на хартиен носител и е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и Правилника за развитие на академичния състав на БАН. Той включва всички необходими документи. Докторантката е приложила и съответните публикации.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи.

Срещата с другостта поставя на изпитание не само социалните и моралните ценности и съществуващи политики, но и постигането на благополучие на различните равнища. Когато другостта е представена от взаимодействието на различни етически общности, предизвикателствата стават още по-големи, особено в контекста на съвременните промени – политически, социални и икономически. Поставена в този контекст темата на дисертационното изследване е актуална в научно – изследователски и в практически план. В предложеното изследване актуалността е изразена в опита да се осмисли влиянието на предразсъдъците в между етническите взаимодействия.

Самата идея за предразсъдъците е обвързана със съществуващите неравенства, очертани в различните сфери, както и с различията породени от различните идентичности и начин на живот. По този начин разкриването на особеностите на съществуващите предразсъдъци между трите етнически общности очертава и възможности за тяхното редуциране, което открива и един от аспектите на практическата значимост на изследването.

Настоящото изследване се опитва да предложи едно цялостно разбиране на предразсъдъците, което обогатява разбирането за междугруповите отношения в съвременната ситуация.

3. Познание на проблема

Докторантката се опитва обосновано да постигне целта на дисертационното изследване, както и преследваните задачи със съответните методи на теоретичното и емпиричното изследване. Теоретичният анализ е насочен към осмисляне на основния конструкт на изследването – предразсъдъка. Самият предразсъдък е разгледан в контекста на нагласите, което очертава неговите поведенчески, когнитивни и персонологични измерения, както и близостта със стереотипите. Така се открива възможност да се разкрият негативните измерения в когнициите и техните отражения върху вземането на решенията. Теоретичният анализ на предразсъдъка е обогатен чрез въвеждане на няколко допълнителни променливи - социална идентичност, емоции, социални норми, социални дистанции, социални контакти, политически действия и нагласи които са и основни конструкти на емпиричните изследвания. Анализите на тези конструкти са задълбочени и са поставени в полето на изясняването на динамиката на предразсъдъците и на възможностите за тяхното отслабване. Това придава кохерентност на цялостния анализ, очертава рамката на емпиричното изследване и открива

възможност за конструиране на модели на взаимодействие между отделните изследвани променливи. Считаю, че въвеждането на позитивните емоции, като променлива при осмислянето на предразсъдъците за особено евристична, понеже очертава един по-различен подход при тяхното редуциране.

4. Методика на изследването

Методиката отразява основния замисъл на изследването и на концептуалното му осмисляне. Изследването е осъществено чрез въпросник, който съдържа 161 айтема. Съдържанието на въпросника е обособено в отделни подскали:

-скала оценяваща „явни предразсъдъци“, която е версия на скалата на (Godfrey, 2000, Leidner, 2010, Pettigrew, 1995, McConahay 1986) и към която са добавени допълнителни айтеми; отговорите се оценяват по пет степенна ликертова скала, самите айтеми, които са добавени и които оформят скалата са с добри психометрични характеристики (Алфа на Кронбах = 0.81 и = 0.76), допълнителните айтеми са специфични за оценяването на ромите и българските турци

-скала оценяваща „позитивните емоции“, която се състои от два айтема, единият от които е адаптиран от (Voci & Hewstone 2007) и отново отговорите се оценяват по пет степенна ликертова скала, съответно (Алфа на Кронбах = 0.89 и = 0.84);

-скала оценяваща „позитивен контакт“, съответно по един айтем за двете групи - роми и български турци и отново оценяването е с пет степенна ликертова скала;

-скала оценяваща „социалнополитическа подкрепа“ – тази скала е смесена за двете малцинства, съставена е от 4 айтема, оценявани също с пет степенна ликертова скала и съответно Алфа на Кронбах = 0.70;

-скала оценяваща „социални норми“ съставена от по три айтема за всяка група, оценяването е също с пет-степенна ликертова скала и съответно Алфа на Кронбах = 0.70 и = .63;

-скала оценяваща „социални дистанции“, тази скала е част от скалата на Bogardus, съставена с по три айтема за всяка група, оценявани също с пет-степенна ликертова скала и съответно Алфа на Кронбах = 0.75 и = .73;

-скала оценяваща „честота на контакта“ - измервана с по един айтем за двете групи, самите отговори са разположени на пет равнища от «Никога (1)» до «Всеки ден (5)».

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 154 страници в основния текст, който включва 43 таблици, 12 графики. Структурата включва увод като въведение в изследователската тема, две глави, изводи и обобщения, заключение, използвана литература и приложения. Библиографията е със 165 заглавия - 27 на кирилица, 138 на латиница. Самото изследване е структурирано в две части – теоретична, която представя основните концепти, около които се изгражда изследването и емпирична, която е представена от цели, задачи, хипотези, инструменти на изследването с подробно описание на психометричните характеристики и различните анализи, в контекста на формулираните хипотези. Представените анализи и изводи са представителни за усилията на докторанта и подкрепят верификацията на получените резултати.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

За оценката на едно дисертационно изследване могат да се приемат следните критерии:

-новост – собствен принос при решаването на изследователския проблем;

-научна ерудиция, изразена в обективността и коректността на представените идеи и възгледи при теоретичното разглеждане на темата и при обзора на литературните изследвания както и в подбора на методиките и анализа на емпиричните данни;

-подробно описание на методиките на изследването и на техните психометрични характеристики;

-коректно представяне на емпиричните данни като се използват статистически методи и анализи на резултатите;

-авторски приноси и препоръки, относно използването на резултатите от научните изследвания.

Приносите на Полимира Руменова Митева са съдържателно обобщени и отговарят на проведеното изследване. Като цяло бих искал да отбележа следните положителни моменти:

-Представен е задълбочен анализ на отделните променливи, които влияят върху предразсъдъците, което очертава едно по-задълбочено разбиране на самите предразсъдъци към отделните етнически общности.

-Представен е холистичен модел, който включва променливи, влияещи върху решенията за социалнополитическата подкрепа от етническите българи за малцинствата на роми и български турци.

-Представен е модел, който очертава редуциращото действие на контактите върху предразсъдъците чрез механизма на позитивните емоции.

-Разкрито е влиянието на емоциите в междуличностните отношения и възможностите им за редуциране на предразсъдъците, което очертава и значението на контактите.

-Разработена е методика за измерване на явните предразсъдъци и социалнополитическата подкрепа от етническите българи към двете най-големи малцинства в страната (ромско и турско).

-Очертаните са практическите приложения в сферата на егалитарните политики от страна на държавните и неправителствените институции и медиите.

Това ми дава основание да отбележа, че изследването има приноси, които могат да намерят израз в опитите за преосмислянето на отношенията към етническите групи в много по-широки граници, а не само към двете разглеждани малцинствени групи, както и в търсенето на по-различни пътища за намаляването на самите предразсъдъци.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите на темата на дисертационния труд са под формата на три статии, отпечатани в сериозни научни издания, едната от които в *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 2017 и отговарят на изискванията.

9. Лично участие на докторанта

Полимира Руменова Митева е била докторант към департамента по „Психология”. Тя е реализирала самостоятелно цялото дисертационно изследване. Текстът, получените резултати и приноси са нейно лично дело.

10. Автореферат

Авторефератът съдържа основните постановки в дисертационния труд, резултатите и техния анализ. Считаю, че е адекватен на дисертационния труд

и обективно отразява теоретичните анализи и основните резултати, представени в съдържанието на изследването.

11. Лични впечатления

Бих искал да отбележа, че Полимира Руменова Митева притежава задълбочени познания в изследвана област, съчетани с отговорност и с оригинален подход към емпиричното разглеждане на темата, което обогатява разбиранията за междугруповите отношения.

12. Препоръки за бъдещо използване

Предлагам основния текст на дисертацията да се разшири, като се преосмислят възможностите и на други променливи с позитивна насоченост за редуциране на предразсъдъците.

Заклучение

Дисертационният труд показва, че докторантката Полимира Руменова Митева притежава задълбочени познания по темата на дисертацията. Смятам, че кандидатката отговаря на условията и реда за присъждане на образователната и научната степен „доктор” по Закона за развитие на академичния състав в Република България, ППЗРАС, Правилника за развитие на академичния състав на БАН . След изтъкнатите аргументи, както и на цялостната положителна оценка за извършеното дисертационно изследване, предлагам на научното жури да гласува положително и да присъди образователната и научна степен „доктор” на Полимира Руменова Митева, за което давам и своя утвърдителен вот.

01.12. 2017 г.

Изготвил рецензията:

/проф. Румен Стаматов/